

Posudek na disertační práci
Ing. Veroniky Vorobljeové
Podnikání v rurálním prostoru

Téma práce je nepochybně velmi aktuální, o čemž svědčí větší množství prací, týkajících se rozvoje periferního venkova v české i evropské literatuře. Nicméně hledisko, které zvolila disertantka, je originální, neboť jen málo prací se zaměřilo na podmínky pro podnikání na periferiích. Tento přístup není jednoduchý, neboť dat je sice dostatek, ale je obtížné najít mezi nimi relevantní vazby.

K teoretické části by bylo třeba dodat, že hlavním trendem, ovlivňujícím společenský vývoj, je přechod od materiální k postmateriální společnosti. To se týká i venkova, který musí projít poměrně rozsáhlou strukturální přestavbou (podobně jako industriální regiony). Počty pracovníků ve výrobních oborech výrazně klesají a krajina se mění z prostoru pro primární výrobu v prostor pro spotřebu. Hlavním odvětvím i na venkově se stávají služby. Otázky globalizace jsou sekundární a navíc se začínají projevat deglobalizační tendence.

Definice venkova se vyvíjela spolu s dělbou práce mezi městem venkovem. Slovo venkov pochází ze slova vně (tedy vně městských hradeb). Postupně se uplatňovaly definice právní (udělení městských práv), ekonomické (oblasti s převahou zemědělského obyvatelstva), infrastrukturní (oblasti infrastrukturně hůře vybavené), funkční (město střediskem, venkov zázemím). Všechny tyto definice jsou víceméně překonány a dnes se prosazuje pojetí venkova jako území, které lidé za venkov považují. Statisticky se používá definice podle hustoty obyvatelstva, případně velikosti sídel. Pokud jde o ekonomickou definici, je venkov definován vyšším podílem výrobních odvětví (tedy nikoliv jen primárních), i když i na venkově se stávají vedoucím odvětvím služby. Je ovšem třeba rozlišovat mezi pracovními příležitostmi na venkově a pracovními příležitostmi pro venkovské obyvatelstvo, což z textu není příliš zřejmé. Perlínova klasifikace venkova z roku 1998 je v pořádku, ale týká se okresů, zatímco periferii najdeme spíše v odlehlých částech okresů a měla by být analyzována spíše v obvodech POÚ, případně ORP – jak to disertantka ostatně dělá.

Cíle práce jsou pojaty celkem ambiciózně. Na straně 93 se hovoří o nutnosti přijetí paradigmatu, ale není uvedeno, jakým paradigmatem se práce řídí. Cenný (i když z hlediska cílů práce spíše okrajový) je historický přehled podmínek pro podnikání, který pracuje s konkrétními daty a bourá určité zažitá stereotypy.

Určitý problém spatřuji v tom, že v práci se automaticky předpokládá, že venkov je emigrační, stárnoucí a s nedostatkem pracovních příležitostí. Tyto předpoklady se opisují ve strategických materiálech od úrovně EU až po úroveň regionů. Je tomu však skutečně tak? V podmínkách Moravy mají všechny velikostní kategorie obcí až do 5 tisíc obyvatel kladné migrační saldo. Nejvíce skutečně stárnou nejmenší obce do 200 obyvatel, ale hned po nich velkoměsta. Naopak nejpomaleji stárnou obce okolo tisíce obyvatel. Ve všech případech mají venkovské obce nižší nezaměstnanost, než jejich centrální města (nezaměstnanost není problémem město kontra vesnice, ale problémem strukturální přestavby regionů). Je samozřejmě možné, že ve studovaném území je venkov skutečně emigrační, stárnoucí a s ubývajícími pracovními příležitostmi, ale v práci to nebylo příliš prokázáno.

Velmi kladně lze hodnotit Delphi metodu, kterou disertantka dotáhla až do konce. Tato část může být metodologickou inspirací i pro další práce. Zato se příliš nepovedl pokus o SWOT analýzy. Především nejde o SWOT analýzy, ale pouze o pokus definovat silné a slabé stránky obcí, jejich příležitosti a ohrožení. Navíc příležitosti a ohrožení jsou definovány chybně, protože musí jít o očekávané vnější

vlivy. Většina z nich, uvedená v práci, je však buď součástí silných či slabých stránek nebo nějakými návrhy na řešení.

Značně kontroverzní je otázka dotací. I tato práce ukazuje velmi široký, nejednotný nepřehledný systém. Na jedné straně dotace deformují trh. Nejsou vždy vhodné ani pro podnikatele samotné, kteří by někdy potřebovali rychle reagovat na tržní změny, ale kvůli striktním pravidlům dotací nemohou. Navíc se na ně vyčerpají značné sumy finančních prostředků, které mohou chybět jinde. Na druhé straně některá odvětví ekonomiky, konkrétně zemědělství, už nemohou bez dotací fungovat, protože by ztratily konkurenceschopnost. Zásadně pozitivní by měly být odůvodněné dotace do lidí, infrastruktury nebo startovacích projektů.

K dílčím připomínkám:

Na s. 27: příčinou zániku služeb na venkově není jen (a někdy ani většinou) demografický vývoj, ale zvýšená hybnost obyvatel, kteří realizují své potřeby v lépe vybavených centrech a také postupný přesun některých služeb do digitálního prostoru.

Na s. 74: proč by produkční, rezidenční a rekreační funkce venkova měly být rozloženy rovnoměrně? Lze si přece představit i určitou specializaci nebo dělbu práce.

Často se operuje pojmem agroturistika. Jde však v českých podmínkách skutečně o agroturistiku, tedy ubytování a podíl na práci na farmě nebo o venkovskou turistiku jako součást multifunkčního zemědělství, kdy cestovní ruch je přidruženou činností, ale bez aktivit turistů na farmách?

Stěžejní práce Samuelson a Nordhaus (1991) je více než 30 let stará a některé myšlenky mohou být zastaralé.

Inovace nemusí být jen technologické. Není bez zajímavosti, že zakladatel ekonomické teorie inovací Josef Alois Schumpeter se narodil právě v jedné z oblastí české vnitřní periferie – konkrétně v Třešti.

Obrázek 23: Mapka neodpovídá kartografickým zásadám, neboť kvantitativní hodnoty vyjadřuje barvou plochy.

Na s. 115: Dojížďková vzdálenost do středisek je v pořádku. Důležitější charakteristikou by však byla frekvence spojů.

Na s. 143: Co je myšleno pod návratem zemědělských ploch do soukromých rukou? Vždyť většina zemědělských ploch je v soukromých rukou. Jde snad o vztah mezi FO a PO?

Práce obsahuje některé pravopisné chyby, případně neobratné formulace. Často se opakuje obrat více jak, zatímco čeština zná pouze více než.

Celkově práce obsahuje řadu nových praktických a metodologických poznatků, které mohou být i zásadní respektive inspirativní. Navíc je v ní skryto velké množství konkrétní empirické práce. Její zpracování je poněkud neobratné. Některé části jsou nadbytečné, případně opakující se (i když v rozdílných souvislostech). Práce mohla být kratší, takže podstatné části by více vynikly.

Vlastní publikační aktivita disertantky je spíše průměrná. Skládá se z článku v mezinárodním impaktovaném časopisu *European Countryside* (IF=1,6), který je v tisku, článku v českém časopise *Historická geografie* a článku v neimpaktovaném periodiku *Rural Areas and Development*. K tomu přistupují vystoupení na čtyřech konferencích v ČR.

Protože obsah práce splňuje požadavky kladené na doktorskou disertační práci, samotná práce je kvalitní a autorka zde prokázala potřebné znalosti v daném oboru a schopnost vědecky pracovat, což dokazuje mj. i prezentovaná publikační činnost, hodnotím tuto doktorskou práci kladně a doporučuji

tuto doktorskou práci k obhajobě. V případě úspěšné obhajoby navrhuji, aby byl Veronice Vorobljevové udělen titul doktor (Ph.D.) v oboru Podniková ekonomika a management.

V Lázních Bohdaneč, 4. července 2023

Doc. RNDr. Antonín Vaishar, CSc.